

İŞÇİ SİMSARLIĞININ SORUMLULARI

Aydınlık Dergisi, 12 Temmuz 2009

Yıldırım Koç

Türkiye'ye işçi simsarlığını getiren 5920 sayılı Yasa, TBMM'de 26 Haziran 2009 günü kabul edildi. Kabul edilen metin, AKP'nin 2008 yılı Şubat-Mart aylarında hazırladığı İş Kanunu değişiklik taslağında yer alan, daha sonra taslaktan çıkarılan metnin aynısıdır. Diğer bir deyişle, yapılan değişikliğin sendikalarca biliniyor olması gerekir. Bilmiyorlarsa, çok büyük bir eksiklikler ve hataları çok sık yapıyorlar zaten.

AKP'nin TBMM'de kabul ettirdiği yeni düzenleme, işçi simsarlığını meşrulaştırmaktadır. Bu olumsuz adımın sorumlusu tabii ki AKP ve bu değişiklikleri AKP'den isteyen uluslararası tek elci sermaye ile yerli sermayedir. Türkiye sermayesinin büyük bir bölümü, içinde yaşadığı krizden kurtulmak için emperyalizme karşı milli bir cephede yer almak yerine, işçilere yüklenmeyi daha kolay bir yol olarak seçmektedir.

Ancak bugün işçi simsarlığına karşı tepki gösteren konfederasyon yöneticilerinin de bu konuda önemli sorumluluğu vardır. Bu sorumluluğu bu hafta kısaca anımsatacağım ve gelecek hafta daha ayrıntılı sunacağım.

AKP'nin işçi simsarlığı aracılığıyla işçiyi köleleştirici düzenlemesi, AKP iktidarları döneminde yapılan iki eski düzenlemeyi birleştirdi ve işçiler açısından daha da zararlı hale getirdi.

AKP'nin işçilere verdiği zararları üç yıl önce yayımlanan bir kitabımda özetlemiştim (**AKP İşçilere Nasıl Zarar Veriyor**, Kaynak Yay., İstanbul, Eylül 2006). AKP'nin darbelerinden biri, 22 Mayıs 2003 tarihinde kabul edilen 4857 sayılı İş Yasası'nda işçi kiralamaya olanak tanınmasıdır. Bugünkü düzenlemenin temel dayanağı, çalışma mevzuatımıza bir şirketin başka bir şirkete işçi kiralaması düzenlemesi getiren 7. maddedir. İş Yasası'nın 7. maddesine göre, bir işveren kendi işçisini bir başka işverene toplam 1,5 yıl süreyle kiralayabilmektedir. İşçiyi köleleştiren bu düzenleme 6 yıldır uygulanmaktadır. Bu düzenleme, 9 öğretim üyesinin hazırladığı bir kanun taslağına dayanmaktadır. Bu kanun taslağı, 26 Haziran 2001 günü Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan, TİSK Genel Başkanı Refik Baydur, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral, DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi ve HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu tarafından imzalanan bir protokole dayanmaktadır. Bu kişiler, 9 öğretim üyesinin oybirliğiyle kabul edeceği kanun taslağına peşin onay vermişlerdir. Peşin onay verilen maddelerden biri de işçi kiralamayı düzenlemektedir. Diğer bir deyişle, bugünkü olumsuzluğa peşin onay verenler, Bayram Meral, Süleyman Çelebi ve Salim Uslu'dur. Bugünkü tepkileri bu büyük hata temelinde değerlendirmek gerekir. Bu konudaki belgeyi gelecek hafta sunacağım.

Bugünkü olumsuz düzenlemenin ikinci dayanağı, iş ve işçi bulma hizmetini devlet tek elinden çıkarılarak, özel istihdam bürolarının kurulmasına izin verilmesidir. Bu düzenleme yapılırken de TÜRK-İŞ'in, DİSK'in ve HAK-İŞ'in önemli ve ciddiye alınır bir tepkisi olmadı.

Türkiye'de iş ve işçi bulma hizmetleri, 1945 yılından 2004 yılına kadar devlet tek elinde ve İş ve İşçi Bulma Kurumu (2003 yılından itibaren Türkiye İş Kurumu) eliyle yürütüldü. 2000 yılında kabul edilen 617 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel istihdam bürolarının kurulmasına olanak tanındı. Ancak Anayasa Mahkemesi 31 Ekim 2000 tarihinde bu kararnameyi iptal edince, özel istihdam büroları girişimi engellendi. AKP iktidarı döneminde, 25 Haziran 2003 günü kabul edilen Türkiye İş Kurumu Yasası ile özel istihdam bürolarının kurulmasına izin verildi. Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği ise 19 Şubat 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. Böylece Türkiye'de bir alan daha devletin kontrolü dışına çıkarıldı ve işçilerin iş, işverenlerin işçi bulmasında özel istihdam bürolarının aracılığı kabul edildi.

26 Haziran 2009 tarihine kadarki uygulamada, şirketler kendi işçilerini bir başka işyerine kiralayabiliyorlar; özel istihdam büroları da işçi arayan şirketlere işçi bulmada aracılık edebiliyordu. Ancak özel istihdam bürolarının işçi kiralama yetkisi yoktu.

5920 sayılı Yasayla, özel istihdam bürolarına işçi kiralama yetkisi verilmiştir.

Yeni düzenleme, kapitalist sömürünün en çağdışı biçimidir. Kapitalist sömürü kendi içinde mantıklı ve tutarlıdır. İşçi işgücünü değerinden satar. Ancak işgücü öyle bir metadır ki, üretim sürecine girdiğinde, kendisinin üretimi ve yeniden üretimi için gerekli olan değerden daha fazlasını yaratır. İşgücünün değeri ile emeğin yarattığı değer arasındaki fark, artık-değerdir ve kapitalist sistem içinde artık-değere sermayedar el koyar.

İşçi simsarları aracılığıyla işçi kiralamada, işçinin yasaların koruyuculuğu dışına çıkarılması ve sendikal hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılması yoluyla işgücünün değeri ve fiyatı düşürülmekte ve aynı zamanda işin yoğunlaştırılmasıyla emeğin yarattığı değer artırılmaktadır. Böylece büyütülen artık-değer, işçiyi kiralayan işçi simsarı ile işçiyi çalıştıran sermayedar arasında paylaşılmaktadır. (Burada tartışmak olanaklı değil, ancak belirtmeden de geçemeyeceğim. Değerlerin fiyatlara dönüşüm sürecinde –ekonomi politikteki dönüşüm sorunu-, yaratılan bu artık-değerden emperyalist güçler de pay almaktadır.)

İşçi kiralama tam anlamıyla çağdışı işçi simsarlığı, en acımasız işçi sömürüsüdür.

Bu düzenlemenin hayata geçmesi durumunda, işsizliğin pençesinde kıvranan insanlar, işçi simsarlığında uzmanlaşmış özel istihdam bürolarına kaydolacaklar ve başka işyerlerine kiralananlardır.

Kiralanan işçi, özel istihdam bürosundan belirli bir ücret alacak; işçi kiralayan şirketin alacağı para ile kiralanan işçiye ödeyeceği ücret arasındaki fark, özel istihdam bürosunun kârı olacaktır.

Kiralık işçi ile özel istihdam bürosu arasındaki ilişki, belirli süreli iş sözleşmesidir. Diğer bir ifadeyle, kiralık işçinin özel istihdam bürosu ile ilişkisinin kesilmesi durumunda kıdem tazminatı ödenmesi ve ihbar önelinin işleme söz konusu değildir. Ayrıca, kiralık işçi değişik işyerlerinde çalışacağından, İş Yasası'nda yer alan yıllık ücretli izin gibi haklardan da mahrum kalacaktır. Kiralık işçi, kiralandığı işyerinde sendikalaşamayacak, toplu iş sözleşmesinden yararlanamayacak ve greve katılamayacaktır. Kiralık işçinin, işçi kiralayan özel istihdam bürosunda da sendikalaşması, toplu sözleşmeden yararlanması ve grev yapması da söz konusu değildir. Özel istihdam büroları aracılığıyla işçi kiralama uygulaması, işçilerin sendikal hak ve özgürlüklerini de ortadan kaldıracaktır.

AKP iktidarı, 5920 sayılı Yasayla işçi haklarına ve sendikal hak ve özgürlüklere büyük bir darbe daha indirmiştir.